

KASTEEL d'URSEL

MAGAZINE

Driemaandelijke uitgave van de Provincie Antwerpen

Jaargang # 45 | februari-maart-april 2016

GIOVANNI NICCOLÒ
Servandoni

Mogelijk zelfportret van Giovanni Niccolò Servandoni, voor 1750. In zijn linkerhand houdt hij een plan van zijn belangrijkste realisatie, de gevel van de Saint-Sulpicekerk in Parijs. © Musée national des châteaux de Versailles et de Trianon

Beste Vriend,

2015 was een goed jaar voor het kasteel, afgerond met de Hans Vredeman de Vriesprijs, en 2016 kondigt zich al even mooi aan. De werken aan de gevels en in het parkbos verlopen voorspoedig en er zitten weer boeiende activiteiten in de pijplijn. Klassiekers, zoals de Primavera Pianistica en het kinderkunstenfestival Supervlieg, maar ook minstens vier grote blikvangers.

Van 15 mei tot 15 augustus zal het kasteel elke zon- en feestdag open zijn. Je kan alle verdiepingen verkennen. In de salons brengen we het intrigerende verhaal van Giovanni Niccolò Servandoni, de architect (en zo veel meer!) die het kasteel 250 jaar geleden zijn huidige uitzicht gaf.

De uitzondering op de regel is zondag 12 juni. Dan blijft het kasteel gesloten, maar zijn er in het park opnieuw grote Kasteelfeesten. Deze keer ontvangt hertog Charles-Joseph d'Ursel de Nederlandse prinsen Willem en Frederik, anno 1830. Verderop lees je alvast de geschiedenis waarop de Kasteelfeesten geïnspireerd zijn.

In het najaar volgt een intense samenwerking met het Bornemse cultuurcentrum Ter Dilft rond hedendaagse kunst. En vlak voor de winter lanceren we een ambitieus project, waarbij de steun van onze Vrienden nog maar eens cruciaal wordt...

We wensen je alvast een mooi 2016.

LUK LEMMENS
gedeputeerde voor cultuur

KOEN DE VLIAGER-DE WILDE
directeur kasteel d'Ursel

COLOFON Kasteel d'Ursel
Wolfgang d'Urselstraat 9
2880 Hingene
www.kasteeldursel.be
T 03 820 60 11
info@kasteeldursel.be
IBAN BE54091018504797
BIC GKCCBEBB

Het magazine van het Kasteel d'Ursel is een uitgave van de deputatie van de provincieraad van Antwerpen:
Cathy Berx, gouverneur-voorzitter,
Luk Lemmens, Ludwig Caluwé,
Inga Verhaert, Bruno Peeters,
Peter Bellens en Rik Röttger, leden
en
Danny Toelen, provinciegriffier

Jaargang 12, nummer 45,
februari-maart-april 2016

Redactie: Veerle Moens en Koen De Vlieger-De Wilde,
met medewerking van Kaat Haest en
Serge Migom

Vormgeving: Frederik Hulstaert

Druk: De Bie Printing, Duffel

Oplage: 5000 exemplaren

*Dit magazine werd gedrukt op milieuvriendelijk
papier en verpakt in milieuvriendelijke folie.*

ISSN 1781-4464

KASTEEL d'URSEL MAGAZINE

Gratis magazine

Wil je het magazine van kasteel d'Ursel thuis ontvangen? Bezorg ons dan je adresgegevens. Alle nummers zijn ook terug te vinden op de website.

Nieuwsbrief

Wil je nog beter geïnformeerd zijn over het reilen en zeilen in het kasteel? Schrijf je dan via de website gratis in op de elektronische nieuwsbrief.

Kasteelheer voor één dag

Word kasteelheer voor één dag en nodig je gasten uit in een schitterend kader. Je kan het kasteel huren voor onder andere recepties, seminaries, ontvangsten, diners en fotoreportages. Voor meer info, het reglement en de tarieven kan je ons bellen of surfen naar de website.

Eerste kwadrant parkbos afgewerkt

Deze winter voerden we werken uit in het parkbos. Dat is momenteel weinig waardevol, zowel op ecologisch als op esthetisch vlak. Er is een grote aanwezigheid van invasieve uitheemse soorten, zoals Amerikaanse eik en robinia. Ze verspreiden zich sterk en hun bladeren verteren moeilijker, waardoor ze de bodem verzuren. Hierdoor is er bijna geen onderbegroeiing van struiken en kruiden.

Tussen oktober en februari werd het eerste kwadrant uitgedund. Door de grotere lichtinval krijgen de plantjes in de lente de kans om talrijk op te schieten. Jonge Amerikaanse eiken en robinia worden onder controle gehouden door te maaien, maar andere bomen, struiken en kruiden mogen volop groeien. Tijdens de volgende winter planten we in het uitgedunde bosdeel inheemse bomen, zoals bijvoorbeeld linden. Op deze manier ontstaat er opnieuw een divers bos, met een waardevolle onderbegroeiing. Maar nu eerst kijken wat de lente brengt!

Het kasteel in de stellingen ©Joris Ceuppens

Opnieuw in de prijzen ...

Vorig jaar won het kasteel de Vlaamse Monumentenprijs. Nu is het opnieuw raak: de restauratie van de fruitmuur werd bekroond met de Hans Vredeman de Vries Prijs, een initiatief van het Fonds Louise Vanden Bulcke. Dat werd in 2002 opgericht volgens het testament van mevrouw Louise Vanden Bulcke. Ze wilde het behoud en de restauratie van historische tuinen en parken in Vlaanderen aanmoedigen. Het Fonds wordt beheerd door de Koning Boudewijnstichting en de onafhankelijke jury bekroont elk jaar een restauratieproject.

De prijs bedraagt 6.000 euro. Dat bedrag zal worden gebruikt voor de verdere verfraaiing van het park. In de muur zitten nog heel wat haken die vroeger werden gebruikt om rijshout voor leifruit aan te bevestigen. We zullen deze traditie nieuw leven inblazen en de fruitmuur helemaal in zijn oude glorie herstellen. De streefdatum is de Dag van het Park, op zondag 29 mei 2016. Dan zal de Hans Vredeman de Vries Prijs plechtig worden uitgereikt, hopelijk in het gezelschap van de eerste bloesems en van onze Vrienden.

... en in de stellingen

Begin oktober werden drie zijden van het kasteel in de stellingen gezet voor schilder- en onderhoudswerken aan de luiken en de gevels. Intussen hebben die drie gevels opnieuw een warme, gele kleur gekregen. De luiken zijn afgenomen en worden in het atelier geverfd. Het kleurverschil tussen de geschilderde gevels en de nog onbehandelde voorgevel en torens was tijdens de eerste fase goed te zien. Begin december verscheen er een stelling aan de voorgevel en de twee torens. Ze werd ook over de voorgevel gebouwd, zodat de zogenaamde binnengevels hersteld kunnen worden. Het gebouw is immers een U-vorm met een façade ervoor. Tegen het aanbreken van de lente hopen we de werken af te ronden en kan het kasteel schitteren als nooit tevoren.

S GIOVAN SER

Servandoni werd geboren in Firenze op 2 mei 1695, in een bescheiden milieu. Zijn vader, Jean-Louis Servandon, was afkomstig uit Lyon en werkte als koetsier tussen Frankrijk en Italië. Over Servandoni's jeugd en vorming is weinig bekend. Er zijn echter wel sporen naar de artistieke context van het hof van groothertog Ferdinand de' Medici, een groot liefhebber van theater, dans en opera. In 1715 wordt hij in Frankrijk gesignaleerd, waar hij in 1718 in Grenoble een eerste maal in het huwelijk treedt en vader wordt van een zoon Jean-Nicholas. Hij laat moeder en zoon al snel achter en trekt naar Rome, niet enkel een verplichte etappe in zijn artistieke vorming, maar ook een poging om carrière te maken en op te klimmen op de sociale ladder. Hij verblijft er in de kringen van scenograaf Francesco Galli Bibiena en ruïneschilder Giovanni Panini, twee meesters die zijn werk sterk beïnvloeden. In Rome komt hij ook in contact met de kring rond de Engelse Lord Burlington en architect William Kent. In hun kielzog trekt hij in 1721 naar Londen, waar hij sterk beïnvloed raakt door het Engelse Palladianisme, een stroming in de neoklassieke architectuur. Hier zal zijn architecturale taal vorm krijgen. Hij huwt in Londen ook voor een tweede maal en pleegt hierbij waarschijnlijk bigamie.

In 1723 vestigt het echtpaar zich in Parijs. Al snel slaagt Servandoni er in, dankzij contacten in de Engelse katholieke kringen in de Franse hoofdstad, een naam te vestigen als scenograaf. Hij gaat aan de slag in de zogenaamde *salle des machines* van het Tuileries-paleis; de koninklijke opera. In 1729 wordt hij er *premier peintre et decorateur*. Tijdens die periode ontwerpt hij dan ook vele decors voor

Met dit kleine portretje krijgt Servandoni een onderdak in één van zijn weinig overgebleven werken in België: kasteel d'Ursel. De gravure werd gerealiseerd door Simon Charles Miger, die zich specialiseerde in portretten van bekende personen. Ze werden vaak als losse prenten in de handel verkocht.

Misschien zag je zijn naam al op een straatnaambordje in Parijs, wandelend langs de antiquairs tussen de Place Saint-Sulpice en de Jardin du Luxembourg. Voor velen is hij echter een nobele onbekende: Giovanni Niccolò Servandoni. In het midden van de 18de eeuw gaf hij het kasteel zijn huidige uitzicht. In 2016 herdenken we de 250ste verjaardag van het overlijden van deze schilder, decorateur en architect met een tentoonstelling.

NI NICCOLÒ VANDONI

de opera's van Frankrijks meest vooraanstaande barokcomponisten. Zijn bejubelde decor voor het palais du soleil in Lully's *Phaeton* levert hem het lidmaatschap van de *Academie Royale de peinture et de sculpture* op. Als *morceau de reception* biedt hij een monumentaal ruïnestuk aan de academie aan, een genre waarin hij zeer bedreven was.

Tezelfdertijd realiseert hij ook zijn eerste tijdelijke architecturen en scenografieën voor verschillende feesten. In die tijd is het immers de gewoonte om prinselijke huwelijken, geboortes of huldigingen op te luisteren met grote openbare spektakels. In Parijs zal Servandoni meermaals tekenen voor spectaculaire producties met vuurwerk en muziek, afgestoken en gespeeld vanop tijdelijke constructies in neoklassieke stijl. Vaak vinden ze plaats op en rond de Seine, met zelfs drijvende rotspartijen en tuinen op de rivier.

Naast de feesten in openlucht, realiseert Servandoni ook decors voor *indoor* evenementen, zoals bijvoorbeeld het bal van de Parijse opera in 1727. In het muziek-salon van het kasteel van Condé-en-Brie creëert hij met beschilderde doeken een architecturaal trompe-l'œildecor dat de illusie moest geven van een paviljoen in een tuin. Dat decor kan je er ook nu nog bewonderen.

Het meesterwerk van zijn Parijse jaren is ongetwijfeld de gevel van de Saint-Sulpice-kerk, waarvoor hij een eerste project presenteert in 1732. De realisatie van deze monumentale westpartij, met boven elkaar geplaatste galerijen en bekroond met twee torens, zou jaren aanslepen. Hoewel hij nog een aantal bouwwerven

had lopen, zoals de verbouwing van het hôtel van kardinaal de la Tour-d'Auvergne of de kerk van Coulanges-la-Vineuse, zou Servandoni nooit officiële erkenning krijgen als architect of lid worden van de Académie d'architecture.

Wanneer in 1744 de bouwverf van de Saint-Sulpice wordt stilgelegd wegens geldgebrek, is dat voor Servandoni de aanleiding om Parijs te verlaten. Achterna gezeten door schuldeisers trekt hij door Europa. Na een verblijf in Madrid en Lissabon arriveert hij in 1747 opnieuw in Londen, waar hij aan het werk gaat als scenograaf, onder andere voor het Covent Garden Theatre. Zijn belangrijkste werk is er opnieuw een tijdelijke architectuur. Op 27 april 1749 wordt in Green Park een spektakel opgevoerd voor de viering van de vrede van Aken. Een monumentaal neoklassiek bouwwerk, naar ontwerp van Servandoni, biedt plaats aan het orkest dat de première zal spelen van Georg Friedrich Händels *Music for the Royal Fireworks*. Het vuurwerk zelf, ook uitgedacht door Servandoni, zou geen succes blijken. Een deel van het tijdelijke bouwwerk ging letterlijk in de vlammen op.

In 1751 keert hij naar Parijs terug, waar hij zich opnieuw met de Saint-Sulpice gaat bezig houden. Uit deze periode dateren de ontwerpen voor de voltooiing van de westgevel en de aanleg van een monumentaal plein voor de kerk, waarvan slechts één gebouw zou gerealiseerd worden. Het is in dit pand dat Servandoni voor zichzelf een appartement inricht. In 1759 moet hij opnieuw op de vlucht, de opdrachten in Frankrijk worden schaarser en de schuldeisers staan opnieuw aan de deur. Servandoni trekt deze keer naar Brussel, waar

hij bij de adel van de Oostenrijkse Nederlanden opdrachten hoopt te vinden. Ook het feit dat zijn 'neef' Jean-Nicholas – in werkelijkheid de zoon uit zijn eerste huwelijk – ondertussen in Brussel directeur van de Muntschouwburg werd, versnelt deze beslissing. Hij vertoeft er al snel in de kringen van de landvoogd Karel van Lotharingen en de hertogen van Arenberg en d'Ursel, allen beschermheren van de Brusselse opera. Ze worden zijn belangrijkste opdrachtgevers. In opdracht van graaf Cobenzl, minister van de landvoogd, ontwerpt hij een monumentale paardenrijkschool. Voor zijn 'neef' bouwt hij een fraai kasteeltje in Haren. De belangrijkste opdrachten zijn echter de verbouwingen van het Arenbergpaleis in Brussel en het kasteel van Lede, voor markies Emmanuel Bette. Zijn belangrijkste opdrachtgever in onze streken is Charles d'Ursel (1717–1775). Hij verbouwt niet alleen het kasteel van de familie in Sint-Joost-ten-Noode, maar bezorgt ook het kasteel van Hingene een volledige make-over naar de mode van de tijd. Servandoni realiseert een nieuwe voorgevel, richt de hal in en ontwerpt een voorplein met bijgebouwen en een statige toegang. Ook een volledige parkaanleg, met paviljoentjes en een ijskelder, hoort bij de plannen.

In 1762 keert hij terug naar Parijs, nog steeds beladen met schulden, ook tegenover zijn zoon. Hij hoopt er dankzij zijn vroegere roem nog werk te vinden en zal inderdaad nog enkele scenografieën en feesten realiseren. Hij sterft echter in totale armoede op 19 januari 1766 in zijn appartement aan de place Saint-Sulpice. ■

SERGE MIGOM
Dienst Erfgoed Provincie Antwerpen

TOMORROWLAND

avant-la-lettre

De scenografie met tijdelijke architectuur waarmee Händels *Music for the Royal Fireworks* in 1749 in première ging © British Museum

Ook vandaag nog beweegt Giovanni Niccolò Servandoni zich in internationale kringen. Het is dankzij het onderzoek van de Britse kunsthistorica Clare Hornsby en de Italiaanse architect Francesco Guidoboni dat we dit jaar in Hingene deze 18de-eeuwse architect onder de aandacht kunnen brengen. Voor Clare Hornsby is Servandoni al een oude vriend: zij verdedigde haar doctoraat over leven en werk van de Italiaanse kunstenaar in 1990. Francesco Guidoboni promoveerde vorig jaar aan de Parijse Sorbonne met een doctoraatsthesis over Servandoni's architectuur. We spraken met hen over hun passie voor de enigmatische figuur die het kasteel in de 18de eeuw verbouwde.

Waar komt bij jullie beide de interesse voor Servandoni en de 18de eeuw vandaan?

Clare: 'Voor mijn studies Frans en kunstgeschiedenis aan de universiteit van Bristol verbleef ik een jaar in Parijs. In mijn kleine "chambre de bonne" in het 6de arrondissement zat

ik te piekeren over een onderwerp voor mijn licentiaatsthesis. Vanuit het raam keek ik uit op de ongelijke torens van de Saint-Sulpice en al gauw werd dat mijn favoriete plek. Ik tekende en fotografeerde ze en uiteindelijk werd de statige, Italiaans aandoende gevel van de kerk het onderwerp van mijn thesis. Over de architect was nog nooit wetenschappelijk onderzoek gebeurd, dus ook voor mijn doctoraat was het onderwerp snel gevonden.'

Francesco: 'Mijn liefde voor de 17de- en 18de-eeuwse architectuur ontstond toen ik twaalf was, tijdens een bezoek aan het kasteel van Versailles. Ik droomde er

van om aan het hof van Lodewijk XIV te leven! Ik heb die droom proberen vormgeven tijdens mijn architectuurstudies. Dankzij het Erasmus-programma trok ik een jaar naar Bordeaux en werkte er aan een thesis over het verdwenen 17de-eeuwse kasteel Rivière, in de buitenwijken van de stad. De wederzijdse artistieke en culturele beïnvloeding tussen Frankrijk en Italië werd al snel mijn uitverkoren thema. Toen ik op zoek ging naar een doctoraatsonderwerp, dat me ook zou toelaten een tijd in Parijs te verblijven, kwam Servandoni al gauw als evidente keuze uit de bus.'

Net als Servandoni kwam je als Italiaan in Parijs terecht. Hoe voelt het om (een beetje) in zijn voetsporen te treden?

Francesco: 'De periode van mijn thesis was de mooiste tijd van mijn leven. Ik heb drie jaar lang zijn sporen gevolgd doorheen gans Europa, archieven bezocht in Parijs, Rome, Wenen, Brussel en Lissabon en samengewerkt met internationale specialisten. Het heeft mijn ogen geopend en mijn geest gevormd, hoewel het niet altijd makkelijk was. Ook ik heb ervaren dat verhuizen naar Parijs en er als buitenlander integreren niet evident is, laat staan te werken in een andere taal. Het voelde echt als aan een nieuw leven beginnen.'

Clare, jij zag Hingene nog als ruïne. Kan je ons iets vertellen over dat eerste bezoek?

Clare: 'Ik stootte op de naam Hingene tijdens mijn onderzoek en toen ik toevallig bij een vriendin in Brussel logeerde, gingen we op zoek. In die dagen voor het internet betekende dat speuren op een kaart. Na uren turen had ik het opgegeven, maar mijn vriendin vond het juiste stipje. De dag er na leende ze me haar auto en trok ik er op uit. Op een koude grijze dag ontdekte ik het toen roze geschilderde en erg vervallen kasteel. Ik gluurde door de ramen, wandelde door het park en nam talloze foto's. Spannend! Maar binnen geraken lukte niet. Ik was dan ook heel gelukkig om enkele maanden geleden het kasteel te kunnen bezoeken en de grote hal, door Servandoni ontworpen, te kunnen ervaren. Fantastisch het kasteel zo voor het publiek ontsloten te zien!'

Servandoni was schilder, decorateur, scenograaf en architect. Francesco, jij hebt vooral zijn architectuur bestudeerd. Wat is de essentie van zijn werk?

Francesco: 'Servandoni was al schilder voor hij architect werd. Tijdens zijn vorming als scenograaf en decorateur in Rome kwam hij in contact met de wereld van het theater en met de beroemdste kunstenaars van zijn tijd. Dat zou bepalend zijn voor zijn verdere carrière. In zijn scenografie was hij nog echt barok, met spectaculaire effecten. In zijn architectuur, en ook wat betreft de

tijdelijke constructies voor feesten, zien we een meer klassieke benadering. Hij heeft als het ware de smaak van het Engelse Palladianisme en de mode van het Antieke in Frankrijk geïmporteerd. Het is vooral als scenograaf en decorateur dat hij er in slaagde in Frankrijk carrière te maken, en het is ook langs die weg dat hij enkele bouwprojecten kon realiseren. Als architect werd hij echter nooit aanvaard in de gesloten wereld van het Franse bouwberoep. Hij stierf arm en vergeten.'

Hoe spectaculair was zijn werk?

Clare: 'De meeste klank- en lichtspelen van vandaag, zijn absoluut slaapverwekkend in vergelijking met wat Servandoni in de 18de eeuw realiseerde! Met tijdelijke architectuur, vuurwerk en fonteinen creëerde hij verbluffende shows, een Tomorrowland avant-la-lettre.'

Welk van zijn vele werken is voor jullie het absolute meesterwerk?

Clare: 'Met dergelijk gevarieerd oeuvre is het moeilijk een favoriet te hebben. Ik heb erg genoten van mijn onderzoek naar de tuinen van Hingene, zijn enige tuinontwerp. Zijn magnifieke tweede ontwerp voor de gevel van Saint-Sulpice is voor mij wellicht zijn meest interessante werk.'

Francesco: 'Van de schaarse bewaarde gebouwen is de gevel van Saint-Sulpice ook voor mij zijn absolute meesterwerk, met haar twee colonnades tegelijk monumentaal en sterk geïnspireerd op de antieken. De kerk van Coulanges-la-Vineuse (nabij Auxerre, in de Bourgogne), is veel eenvoudiger maar slaagt erin de Engelse invloed – Servandoni ontdekte het werk van Hawksmoor en Vanbrugh tijdens zijn verblijf in Londen – te verzoenen met de Franse religieuze architectuur.'

Als je met Servandoni zou kunnen praten bij een glas Franse wijn of een kopje Italiaanse koffie, wat zouden jullie hem nog willen vragen?

Clare: 'Dat hij me zou voorstellen aan zijn Engelse echtgenote – zij is een echt mysterie dat op opheldering wacht! En nog met betrekking op zijn passage in Engeland: hij had me ook mogen uitnodigen bij het koninklijke gezelschap

dat in 1749 de festiviteiten in het Londense Green Park bijwoonde: de *Music for the Royal Fireworks* van Händel, waar Servandoni de scenografie met tijdelijke architectuur en vuurwerk voor realiseerde. Niet enkel voor het spektakel, maar vooral om zijn arrestatie mee te maken; hij raakte buiten zinnen wanneer zijn creatie letterlijk in vlammen opging!'

Francesco: 'De vraag of hij inderdaad bigamist was, is ook de eerste die bij me opkomt. De documenten die ik heb teruggevonden bevestigen dat hij in 1718 zijn zwangere vrouw achterlaat in Grenoble om naar Engeland te trekken. Daar trouwt hij rond 1723 met een zekere Henriëtte Roots, met wie hij nog acht kinderen zou krijgen. Doorheen mijn onderzoek ben ik regelmatig op problemen gestoten die te maken hebben met het gebrek aan archiefdocumenten. Zijn leven zit vol gaten, die het de onderzoekers verplichten hypothesen te formuleren. Gezien zijn avontuurlijk bestaan, altijd beladen met schulden en altijd op zoek naar het fortuin, is een gedetailleerd verslag van zijn reizen door Europa, op de vlucht voor de schuldeisers, waarschijnlijk een uitermate boeiend relaas. Over zijn verblijf in Madrid en Lissabon weten we bijvoorbeeld niets.'

'Uit de bewaarde documenten blijkt wel dat Servandoni het niet altijd nauwkeurig nam met de waarheid, vooral om zich beter voor te doen bij eventuele opdrachtgevers. Een eerlijke biecht zou misschien dus wel nuttiger zijn voor de wetenschap dan een vlot gesprek bij een glas wijn!' ■

SERGE MIGOM

Dienst Erfgoed Provincie Antwerpen

GIOVANNI NICCOLÒ SERVANDONI

Schilder · Architect · Decorateur

Maak kennis met het veelzijdige werk van deze grote schilder, architect en decorateur in één van zijn mooiste realisaties!

PRAKTISCH

15 mei tot 15 augustus 2016 · 5 euro

Zon- en feestdagen van 13 tot 18 uur

Groepsbezoeken na afspraak op een moment naar keuze

© Chris Deroulet

Inhaling Singing by

Nieuwsgierigheid en lef lopen als een rode draad doorheen haar verhaal, van het schriftje waarin ze als kind allerlei uitvindingen deed, tot de ontwikkeling van haar eigen stemtechniek. Van het moment waarop haar pianoleraar haar oplegde om de muziek die ze op piano bedacht, ook uit te schrijven, tot de Grant die ze in 2003 mocht ontvangen van de New York Women Composers, voor haar componerend pseudoniem Irma Bilbao. Als we over improviseren beginnen praten, klatert haar lach nog guller, en stroomt haar energie van kop tot teen. 'Ik heb alweer goesting!', roept ze uit. Françoise Vanhecke is een veelzijdige zangeres en performer met lef.

'Ik ben een *curieuzeneuze* octopus', begint ze, 'de kern is hetzelfde, maar ik heb verschillende tentakels, waarmee ik graag experimenteer. Ik heb een heel klassieke muziekopleiding gehad, maar ik probeerde altijd al andere dingen uit. Dat is de aard van het beestje. Ik durf nogal ver gaan in mijn keuzes en in de dingen die ik doe. Net daardoor ontdek ik steeds nieuwe mogelijkheden. Ik ben altijd bezig geweest met hedendaagse *Extended Techniques*, bijzondere effecten met de stem. In 2012 ben ik daarover een doctoraatsonderzoek begonnen, aan de Universiteit Gent (IPEM) en School of Arts (Conservatorium). Ik beluisterde opnames van allerlei technieken, dingen die ik al kende en deed, maar ook nieuwe effecten. Die ging ik dan verder bestuderen en uitproberen, met muzikanten, in improvisaties.'

'Op een keer was ik, in het kader van dat onderzoek, een partituur aan het exploreren, en ik dacht 'ik ga eens iets proberen met circulair ademen'. Ik zong terwijl ik inademde – en er kwam een klank uit waarvan ik zelf schrok. Ik controleerde meteen hoe hoog of hoe laag het was, en ik deed het nog een keer – en daarna dacht ik 'oei, ik hoop dat ik nog normaal kan zingen!' Ik probeerde wat dingen uit, en merkte dat ik gemakkelijk kon switchen naar mijn gewone stem. Daarna heb ik een dokter gecontacteerd. Ik was benieuwd, ik wilde graag weten hoe het eruit zag als ik zong en als ik extreme geluiden maakte.'

ISFV® 'Ik ben die techniek dan verder gaan ontwikkelen, onder de naam ISFV: *Inhaling Singing by Françoise*

Vanhecke. Mensen zeggen soms ‘ja, ik ken dat, dat is gewoon *Inspiratory Phonation* (de verzamelnaam voor klank die je maakt op inademingslucht, bijvoorbeeld het geluid dat je maakt wanneer je schrikt). Maar het gaat verder dan dat! Ik kan met deze techniek zuivere melodieën zingen terwijl ik inadem – langere zinnen zelfs dan wanneer ik mijn stem normaal gebruik.’

‘Er is net een publicatie verschenen met een MRI-scan erbij. Ik moest daarvoor liggend zingen – een bepaalde toon geven, eerst op een normale manier, en dan meteen overpakken met *Inhaling Singing*. Er is wetenschappelijke belangstelling, ook vanuit de therapie. Het kan zinvol zijn voor mensen die geopereerd zijn, of mensen die hun stem op een andere manier willen ontdekken. Er valt nog heel wat te onderzoeken op dat gebied.’

‘In mijn repertoire gebruik ik ISFV soms voor een melodie of voor een bepaalde passage in een stuk. Het geeft me meer expressiemogelijkheden, ik kan er nieuwe

experiment, heeft geen enkele terughoudendheid om dingen uit te proberen en te tonen, zingt gul en genereus.

Stem als thermometer ‘Het lijkt eenvoudig, maar je hebt er training voor nodig natuurlijk. Ik volg nog steeds les bij een klassieke coach. Ik vind het belangrijk om mijn stem gezond te houden. Van haar krijg ik zeer goede belcantofeedback en oefeningen, en daarbuiten experimenteer ik. Je hebt ervaring nodig en kennis, om je instrument te respecteren. Net zoals een danser zijn klassieke basis onderhoudt, voor de stretching van zijn spieren, om daarbuiten allerlei capriolen te kunnen doen. Ik kan heel makkelijk van het ene genre naar het andere schakelen zonder dat het mij moeite kost. Mijn stem is mijn thermometer – en technieken als *Inhaling Singing* zijn zoals als een extra pedaal op een gitaar voor een muzikant.’

Improviserend communiceren ‘Een half jaar geleden was ik uitgenodigd bij Radio Centraal

en geniet ik. Het is de kunst om te luisteren – niet om te tonen ‘kijk hoe goed ik dit kan’. Ik hoor iets, en ik reageer daarop. Het is eigenlijk zoals een gesprek. Er zijn bepaalde klanken of impacten of gestes die mij kunnen stimuleren om daarop in te gaan. En zo ontwikkelen zich kleine cellen, en plots kom je tot een muziekstuk op het moment zelf. Soms heel uniek en waardevol, altijd intens. Ik heb zelfs al eens opnames gedaan met een heel orkest, improviserend. *Very funky!*’

More than a voice ‘Ik ben van kleinsaf al geïnteresseerd in verschillende culturen en genres. Die polyvalentie zit er ergens een beetje ingebakken, denk ik. Ik ben heel nieuwsgierig en ga graag op ontdekking, curieuzeneuzen noemen ze dat bij ons. Als ik op festivals zing of musici ontmoet, heb ik automatisch een soort connectie, empathie. Ik zie hen bezig, zij mij, en dan ontstaat er een soort aantrekkingskracht om samen te spelen. Als je open staat, komt er een communicatie op gang, en dat vind ik heel belangrijk. Naar het publiek toe, maar ook naar je medepartners op scène.’

‘In mijn eigen performances wil ik ook graag een tipje van de sluier oplichten van wat anders is. Mensen horen graag een bepaald repertoire, en dat is goed, dat is het artistieke ambacht. Maar ik heb graag dat een publiek ook iets kan ontdekken, dat ik vooroordelen kan wegwerken. Ik breng in mijn performance een breed palet, ieder kan zijn gading erin vinden. In *More than a voice* zing ik, speel ik piano, in verschillende genres – Mozart, Händel, Satie, eigen werk – van dromerig tot extravagant. Ik heb graag afwisseling, ik wil uitvliegen.’ ■

KAAT HAEST

MORE THAN A VOICE

Zondag 17 april 2016 · 11 uur · 15 | 12 | 7,5 euro

www.francoisevanhecke.be

Info en reservatie

CC Ter Dilft

03 890 69 30

www.terdilft.be

Françoise Vanhecke

gevoelens mee uiten – een soort rauwheid of wreedheid. Ik kan zuivere tonen produceren, en daar een melodie mee maken, maar ik kan ook *multiphonics* zingen (meerdere klanken tegelijk, die doen denken aan een soort keelklank of een dierlijke schreeuw), en *electronics* (buitenaardse, onmenselijke, elektronische geluiden).’

En dan springt Françoise recht om het te demonstreren. Ik had het haar al horen doen in opnames – maar het is bijzonder om het live mee te maken. Haar stem klinkt inademend luid en rauw, ze vult moeiteloos de ruimte, switcht vervolgens vlot naar belcanto, zakt daarna naar een diepe rokerige stem, die vanzelf uitmondt in een klaterende lach. Ze geniet van het

in Antwerpen, in het programma *De Wolkenbreier(s)*, samen met een muzikant uit Syrië die een aantal maanden eerder zijn land ontvlucht was. Dat was een heel bijzondere ontmoeting. Hij toonde zijn muziek, hij speelde en sprak erover – hij kon zijn kunst in zijn thuisland niet meer uitoefenen. Ik sprak over mijn werk, en over de toenadering door de universele taal van muziek. Uiteindelijk hebben we live op de radio geïmproviseerd samen. Er waren mensen die zich afvroegen hoe lang we al samen musicerden. Dát doe ik echt heel graag, improviseren met muzikanten in eender welk stijl.’

‘Als klassieke zangeres krijg ik daar niet altijd de kans toe, dus als ik in de gelegenheid ben, dan profiteer ik daar gretig van,

Het ware verhaal

*Na een 18de-eeuws
huwelijksfeest in 2012
en de ontvangst van
keizer Napoleon in 2014
brengen de Kasteelfeesten ons
dit jaar terug naar 1830:
naar een hertog die orangist
was en een rel die uitliep op
een revolutie.*

Tijdens de vorige Kasteelfeesten ontving Charles-Joseph d'Ursel (1777–1860) de Franse keizer Napoleon. Die had de hertog in 1810 benoemd tot burgemeester van Brussel. Vier jaar later is het rijk van Napoleon uit en nemen Pruisische, Engelse en Nederlandse militairen de macht over in de Zuidelijke Nederlanden. Dat brengt de hertog in een moeilijke situatie en in februari 1814 zetten de Pruisen hem in Duitsland onder huisarrest. Onmiddellijk schrijven zijn familieleden brieven naar hun hooggeplaatste vrienden en verwanten in heel Europa, tot de Oostenrijkse keizer toe. Met succes, want in april wordt de hertog vrijgelaten.

De toekomst van de Zuidelijke Nederlanden is op dat moment nog niet duidelijk, maar een vereniging met Nederland lijkt de meeste kans te maken. Tijdens een bal in Parijs vestigt Emilie d'Ursel, de zus van de hertog, alvast de aandacht van de prins van Oranje op haar broer in Brussel. Op 1 augustus 1814 wordt de prins inderdaad aangesteld tot gouverneur-generaal van de Zuidelijke Nederlanden. De voorspraak van zijn zus en vooral het aanzien van de hertog zorgen ervoor dat Charles-Joseph d'Ursel benoemd wordt tot minister van Binnenlandse Zaken.

De vreugde bij Emilie is groot: 'Hoewel het natuurlijk veel werk is, denk ik dat je erg geschikt bent voor deze functie, dat je ze schitterend zal vervullen en dat het land van geluk mag spreken dat de keuze op jou gevallen is. Ik zeg het niet om je te flatteren, want het is mijn diepste overtuiging. De houding van de prins van Oranje tegenover jou lijkt me perfect en herstelt het onwaardige gedrag van de Pruisen, dat onrechtvaardig en onverklaarbaar was.'

In het voorjaar van 1815 beslist het Congres van Wenen definitief tot de oprichting van een Verenigd Koninkrijk der Nederlanden. De prins van Oranje wordt koning Willem I. De terugkeer van Napoleon zorgt echter voor uitstel. Hij verlaat het eiland Elba en grijpt opnieuw de macht in Parijs. Aan het hoofd van zijn troepen rukt hij op naar het noorden om de legers van zijn vijanden te verslaan voordat ze zich kunnen samenvoegen. In juni 1815 maakt de Franse nederlaag bij Waterloo een einde aan dit intermezzo. Napoleon wordt verbannen naar Sint-Helena en Willem I maakt werk van de organisatie van zijn koninkrijk. In september 1815 benoemt hij Charles-Joseph d'Ursel tot minister van Openbare Werken, als enige Belg in de regering. De hertogin, Luisa Ferrero Fieschi, prinses van Masserano (1779–1847), wordt hofdame van koningin Wilhelmina.

Tijdens de officiële inhuldiging van Willem I in Brussel krijgt de hertog een glansrol. Dat is goed te zien op het schilderij dat Joseph Denis Odevaere (1775–1830) in 1829 zal maken. Charles-Joseph staat vlak naast de koning en draagt het Rijkszwaard. Het is een van de vele manieren waarop Willem zijn inhuldiging wil laten aansluiten bij een eeuwenoude traditie. De voorouders van Charles-Joseph waren erfmaarschalken van Brabant en ze hadden vele malen dezelfde rol vervuld tijdens de Blijde

Intredes van de hertogen van Brabant. Een ooggetuige schrijft dat hij 'de hertog met zichtbaar plezier te paard had zien paraderen door de straten van Brussel, met het Rijkszwaard in de hand.'

Als minister van Openbare Werken kwijt Charles-Joseph zich zo goed mogelijk van zijn taak, maar de technische materie kan hem niet echt boeien. Ook aan Nederlandse zijde wordt zijn aanstelling bekritiseerd. In de anonieme *Gedenkschriften van een voornaam Nederlandsch beambte* staat dat 'de hertog d'Ursel in de waterbouwkunde even ervaren is als de aap in de sferische driehoeksmetkunde.' Omdat de regering afgwisselend in Brussel en Den Haag verblijft, is de situatie ook op persoonlijk vlak niet ideaal.

De herschikking van de regering in 1819 komt als een verlossing. Openbare Werken wordt toegevoegd aan Binnenlandse Zaken, zodat er einde komt aan het ministerschap van Charles-Joseph. Om aan de buitenwereld te tonen dat de hertog niet in ongenade is gevallen, benoemt de koning hem tot grootmeester van het Huis van de koningin en ontvangt hij het grootkruis in de orde van de Nederlandse Leeuw. Zijn oudste zoon Leon (1805–1878) wordt in 1826 kamerheer van de koning en zijn tweede zoon Ludovic (1809–1886) wordt in 1828 ingelijfd als cadet bij het vierde bataljon veldartillerie. In 1829 wordt de hertog zelf nog benoemd tot minister van Staat. Charles-Joseph wijdt zich ook aan het regionale politieke leven. In juni 1820 wordt hij burgemeester van Hingene, waar hij vijf jaar later wordt geconfronteerd met een grote catastrofe: na een dijkbreuk staat het dorp grotendeels onder water en zijn 156 families dakloos. De hertog laat het kasteel openen om onderdak te bieden aan een deel van de slachtoffers. Vanaf 1827 zetelt Charles-Joseph ook in de Antwerpse provinciale staten, de voorloper van de provincieraad.

Intussen worden de politieke verhoudingen in het Verenigd Koninkrijk meer gespannen. Zowel de katholieke als de liberale oppositie tegen Willem I hebben een

De eedaflegging van Willem I in 1815. Links naast de vorst draagt Charles-Joseph d'Ursel het Rijkszwaard. Het immense schilderij werd in 1829 gemaakt door Joseph Denis Odevaere en is door omstandigheden in het stadhuis van Sint-Niklaas terechtgekomen. © Stadsarchief Sint-Niklaas

Leon d'Ursel als officier van de burgerwacht in 1830. Het nummer en de kleur van de kwast van zijn hoofddeksel, een zogenaamde sjako, verwijzen naar de 1e compagnie van het 7de bataljon © Familievereniging d'Ursel

waslijst aan klachten: geen vrijheid van onderwijs, geen persvrijheid, het absolutistisch gezag, geen scheiding der machten, de taalpolitiek, een wankel kiessysteem en een onrechtvaardig belastingstelsel. Vanaf 1828 zetten katholieken en liberalen hun onderlinge geschillen opzij en bundelen ze hun krachten in het zogenaamd monsterverbond tegen de koning. Ook het gewone volk mort. De industrialisatie veroorzaakt werkloosheid en de lange koude winter van 1829–1830 zorgt voor misoogsten, veesterfte en hoge voedselprijzen. Wanneer in juli 1830 in Parijs een revolutie uitbreekt, is het duidelijk dat er ook in Brussel iets op til is.

De vonk in het kruitvat is de opvoering van *De Stomme van Portici* in de Muntshouwborg op 25 augustus 1830. Deze opera vertelt het verhaal van een Napolitaanse opstand tegen de Spaanse overheersing in 1647. De emotionele aria's beroeren de gemoederen van de toeschouwers zo sterk dat er een samscholing ontstaat van opgewonden burgers, scholieren en volksmensen. Er breken rellen uit, waarbij de huizen van de minister van Justitie, procureur, de politiechef, de gouverneur en de uitgever van een koningsgezinde krant worden aangevallen, geplunderd of in brand gestoken. De oorzaken zijn de grote politieke en sociale onvrede, maar

radicalen slagen erin om die volkswede af te leiden naar de symbolen van het Hollandse regime. Er verschijnen ook Brabantse vlaggen met horizontale rode, gele en zwarte banden in het straatbeeld. De rellen zijn des te heviger omdat de politie, de rijkswacht en het leger niet of nauwelijks ingrijpen.

De volgende dag richten bezorgde burgers een burgerwacht op, onder leiding van de katholieke baron Emmanuel van der Linden d'Hoogvorst. Ook Charles-Joseph d'Ursel wil de openbare orde snel en kordaat herstellen. In geen tijd telt de milite en enkele honderden vrijwilligers en ze groeit later aan tot duizenden manschappen, meestal gerekruteerd uit de burgerij. Ook Leon, de 25-jarige zoon van de hertog, meldt zich in die eerste dagen. De burgerwacht herstelt de rust en neemt de macht over van de gevluchte of besluiteloze vertegenwoordigers van de koning. Door handig politiek manoeuvreren verkrijgen liberale advocaten als Alexandre Gendebien, Nicolas Rouppe en Sylvain Van de Weyer al snel controle over de burgerwacht. Zo wordt de prille revolutionaire beweging ingekapseld door mensen die geen sociale revolutie willen, maar wel een grondige politieke verandering. Na het herstel van de openbare orde houdt de hertog zich afzijdig: hij staat

bekend als orangist en wil onder geen enkel beding de band met de oranjedynastie verbreken.

Intussen heeft koning Willem I zijn zonen Willem en Frederik naar Brussel gestuurd, aan het hoofd van zesduizend soldaten en een twintigtal kanonnen. Ze houden halt in Vilvoorde. Op 31 augustus ontbieden ze Charles-Joseph d'Ursel samen met de hertog d'Arenberg en een delegatie van de burgerwacht. Willem beslist dat hij de volgende dag zijn intrede in Brussel zal maken, slechts vergezeld door enkele officieren. Hij eist dat de Brabantse vlaggen worden gestreken, maar dat gebeurt niet. De intocht verloopt in een gespannen sfeer. Plots voelt de prins zich bedreigd en rept hij zich spoorlags naar zijn paleis in de bovenstad dat wordt bewaakt door Hollandse soldaten. Wanneer hij daar op 2 september de notabelen toespreekt, is de hertog opnieuw aanwezig. Kroonprins Willem benoemt hem zelfs tot voorzitter van een verzoeningscommissie die hem moet adviseren om de rust en het vertrouwen te herstellen. Aanvankelijk bestaat de commissie alleen uit orangisten, maar net zoals bij de burgerwacht slagen de liberale oppositieleiders erin om ze naar hun hand te zetten. Ze overtuigen de andere leden en de prins dat een administratieve scheiding tussen noord en zuid de enige

oplossing is en dat hij de geknipte man is om het zuiden te leiden.

Terwijl het Nederlandse leger en prins Frederik in Vilvoorde blijven, vertrekt zijn broer Willem naar Den Haag om het voorstel bij hun vader te verdedigen. Even wordt nog verwacht dat de hertog hem zou vergezellen, wat volgens buitenlandse waarnemers de kansen op succes aanzienlijk zou doen toenemen: hij is immers 'aanvaardbaar voor alle partijen, een man met een scherpe geest en met gematigde gevoelens die geniet van de hoogste achting'. Charles-Joseph reist effectief naar Den Haag, maar niet in het gezelschap van de kroonprins. We weten niet wat hij in Nederland doet en welke boodschap hij er verkondigt.

Op 5 september vernemen de Brusselaars dat koning Willem niet akkoord gaat met een administratieve scheiding. In die context kunnen de liberale leiders Rouppe, Van de Weyer en Gendebien de gemeenteraad en de burgerwacht overtuigen om een veiligheidscommissie op te richten. De acht commissieleden kunnen worden verkozen uit een lijst van zestien namen, waarop naast de liberale leiders ook orangisten en leden van de katholieke oppositie staan. Ook de afwezige hertog d'Ursel staat – buiten zijn medeweten – op de lijst en hij wordt verkozen. Deze commissie geeft zichzelf de opdracht om de openbare orde te bewaren en de rechten van de Oranjedynastie veilig te stellen. Daarnaast zal ze de nodige maatregelen nemen om handel en industrie te stimuleren en, op een legale manier, streven naar een afscheiding tussen noord en zuid. Die laatste doelstelling maakt de commissie tot het eerste revolutionaire orgaan.

Op dit ogenblik haakt de hertog af. Voordien had hij altijd een afwachtende middenpositie ingenomen, nu weigert hij zijn benoeming tot lid van de veiligheidscommissie. Hij gebruikt zijn afwezigheid als excuus, maar in werkelijkheid kan hij dit mandaat niet verzoenen met zijn legitimistische opvatting: hij kan geen lid worden van een revolutionair orgaan en tegelijk trouw blijven aan de koning. Hij

keert wel terug naar Brussel en maakt het vervolg van de gebeurtenissen mee als afzijdige toeschouwer, net zoals de andere orangisten, de katholieke oppositie en de overgrote meerderheid van de bevolking. Op 23 september krijgt prins Frederik het bevel om met achtduizend man de stad binnen te trekken en het gezag met geweld te herstellen. De burgerwacht is ontbonden, maar 1.700 Brusselaars, meestal uit het gewone volk, bemannen de barricaden en houden de Nederlandse soldaten tegen. Tijdens de hevige gevechten rond het Warandepark wordt ook het hôtel d'Ursel beschadigd door een verdwaalde kanonskogel. Na zijn aftocht trekt het Nederlandse leger zich terug achter de Rupel en de Nete en bivakkeert het in Boom, Duffel, Lier en Walem bij Mechelen. In Brussel komt er een Voorlopig Bewind aan de macht.

Kroonprins Willem vestigt zich in het Paleis op de Meir in Antwerpen. Op 1 oktober wordt de hertog d'Ursel benoemd tot lid van een voorlopige regering, die de prins moet bijstaan in zijn bestuur over Antwerpen, Limburg, Namen en Luxemburg. De andere zuidelijke provincies worden opgegeven. De hertog woont alle vergaderingen stipt bij en zit de raad ook voor als de prins afwezig is. Toch neemt hij ook nu weer een gematigd standpunt in. Meer radicale adviseurs overtuigen de prins om zich openlijk kandidaat te stellen als koning van een onafhankelijk België. Dat blijkt een fatale vergissing: zijn vader, koning Willem, is woest en ook het Voorlopig Bewind verwerpt het voorstel. De hertog d'Ursel vindt dat de prins een daad van rebellie pleegt en zich buiten de wet stelt. Op 16 oktober vraagt en krijgt hij zijn ontslag als adviseur. Enkele dagen later verklaart Willem I dat zijn autoriteit in het zuiden ophoudt te bestaan en dat hij zich voortaan uitsluitend zal concentreren op het welzijn van de noordelijke provincies.

De hertog vraagt nu ook zijn ontslag als minister van Staat en als grootmeester van het Huis van de koningin. Voor hem is dat geen verraad aan de orangistische zaak:

als de koning niet in staat blijkt om de controle over het zuidelijke landsdeel te behouden, dan is er voor de hertog geen reden om nog verder in dienst van die koning te blijven. Ondanks zijn ontslag behoudt hij een oprechte vriendschap voor de ongelukkige vorst die de helft van zijn land heeft verloren. Charles-Joseph d'Ursel is een notoire orangist en houdt zich ver van het Voorlopig Bewind in Brussel. Alleen aan een wettig erkend bewind over België kan hij zijn medewerking verlenen.

Intussen rukt het zogenaamde patriottenleger op naar het noorden. Het bestaat uit gedeserteerde soldaten uit het Nederlandse leger, reservisten die vroeger in dat leger hadden gediend, de vrijwilligerskorpse die in Brussel en andere steden in opstand waren gekomen en ongeregelde groepen 'volontaires' uit Frankrijk. Meestal zijn ze gekleed in een blauwe kiel, soms afgeboord met een rood koord. Op hun hoofden dragen ze petten en mutsen. De officieren zijn alleen maar te herkennen aan een zwart-geel-roodkleurig lint dat ze in een strik om hun arm knopen. De wapens variëren van dubbelloopse jachtgeweren, oorlogsmusketten en pistolen tot rieken en pieken. De meeste patriotten zijn slecht getraind, maar toch slagen ze erin om de Rupel en de Nete over te steken en de stad Antwerpen in te nemen, terwijl de Nederlandse troepen de controle over de Schelde en de citadel behouden. Door slechte communicatie komt het toch tot een vuurgevecht, waarna de stad urenlang wordt gebombardeed en in lichterlaaie wordt gezet. De citadel zou nog maanden bezet blijven.

Begin november 1830, amper enkele dagen na de beschieting van Antwerpen, kiezen enkele tienduizenden rijke of gediplomeerde mannen een Nationaal Congres, dat de macht zal overnemen en een grondwet goedkeuren. Zonder zich kandidaat te stellen, wordt Charles-Joseph d'Ursel verkozen tot derde opvolger. Door het ontslag van enkele effectieve leden wordt hij gevraagd om in het Congres te zetelen, maar met enkele excuses komt hij er onderuit. De hele familie verblijft op dat moment in Hingene. Gustave de

Lannoy, een neef van de hertog, meldt dat iedereen in goede gezondheid is, dat ze zich hebben klaargemaakt voor de winter door overal kolenkachels te plaatsen en dat er absoluut geen sprake van is om terug te keren naar Brussel. Zijn moeder Louise, de zus van de hertog, beschrijft de dagindeling: 'Om half tien gaan we naar de mis en direct daarna ontbijten we met Maman [Flore d'Arenberg] in de salon. We blijven vervolgens bij haar werken tot 's middags, vrouwen onder elkaar. De heren gaan jagen of wandelen. 's Middags trekt iedereen zich terug in zijn appartement tot een uur of twee. Dan verzamelen we bij Maman om te lezen en daarna heeft iedereen opnieuw wat vrije tijd in zijn appartement. We dineren om vijf uur en blijven de rest van de avond samen. We lezen kranten en iedereen werkt. Onze mannen tonen hun handigheid door houten voorwerpen te maken: dat heeft al een paar mooie bladwijzers, stempels, biljartkeus en schermwaaiers opgeleverd. Ik breng je zeker iets mee uit deze werkplaats.'

Op één van de schermwaaiers staat te lezen: 'Ecran fait en famille dans notre paisible retraite d'Hingene durant la révolution de 18 cent trente'. De adellijke dames en heren lieten zich duidelijk inspireren door hun omgeving: de voorgevel van het kasteel, bloemen, vogels en vlinders van het Chinese behang, gravures en landkaarten uit de bibliotheek, speelkaarten en jetoens en korte gedichten over vriendschap en familiewaarden.

Collectie hertog d'Ursel

KASTEELFEESTEN IN HINGENE

Zondag 12 juni 2016 · 13 tot 18 uur

Het volledige programma lees je in het volgende magazine.

In de eerste maanden van 1831 krijgen het Voorlopig Bewind en het Nationaal Congres geen greep op de situatie. De binnenlandse tegenstellingen overheersen alles: katholieken tegen liberalen, republikeinen tegen monarchisten, orangisten tegen patriotten, anarchisten tegen het gezag, de vrijwilligerskorpsen tegen het leger. Iedereen tegen iedereen dus, waarbij velen in verschillende kampen tegelijk zitten. Wanneer in buitenlandse hoofdsteden de naam van kroonprins Willem opnieuw begint te circuleren als koning van het zuiden, is de tijd rijp om de zieltogende revolutie een laatste zetje te geven. Industriëlen, conservatieve grootgrondbezitters en de oude bestuurlijke elite willen de afscheiding ongedaan maken. De hertog d'Ursel verklaart zich alvast bereid om opnieuw minister te worden. Ze krijgen steun van orangistische officieren in het patriottenleger. Begin februari en einde maart 1831 volgen er twee pogingen tot staatsgreep in de belangrijkste steden. Ze mislukken door een slechte organisatie, verraders in eigen rangen, intriges van buitenlandse ambassadeurs, verzet door delen van de burgerwacht en van gewapende brandweercompagnies.

Na de orangistische restauratiepogingen plotteren de Engelsen de Duitse prins Leopold van Saksen Coburg op de Belgische troon. Hij woont in Londen en is de weduwnaar van de Engelse kroonprinses Charlotte, die in 1817 was overleden in het kraambed. Pikant detail: voor haar huwelijk met Leopold was Charlotte nog enige tijd verloofd met kroonprins Willem van Oranje, de man die zo graag koning van België wilden worden, maar er nooit in slaagde. Ook na de eedaflegging van Leopold I in juli 1831 houdt Charles-Joseph de toenaderingspogingen van het nieuwe regime systematisch af. Ondanks herhaalde vragen wil hij zich niet verkiesbaar stellen voor de Senaat en verbergt hij zijn sympathie voor de oranjedynastie niet. In april 1834 brengt hem dat opnieuw in een lastig parket.

De zomerresidentie van prins Willem in Tervuren wordt verkocht en de orangisten willen vier van de beste paarden kopen om hem cadeau te doen. Wanneer de lijst van

inschrijvers bekend geraakt, ontstaan er samenscholingen van enkele honderden Brusselsaars. De onlusten hebben ongetwijfeld ook een sociaal karakter, maar de politieke actualiteit dient als bliksemafleider. Het hôtel d'Ursel is één van de eerste doelwitten en het wordt deels geplunderd. Ook de huizen van andere orangisten, zoals de markies de Trazegnies, de prins de Ligne en de graaf de Marnix de Sainte-Aldegonde, worden kort en klein geslagen. Opnieuw zoekt de hertog zijn toevlucht in Hingene. Hij schrijft naar zijn zoon Leon: 'U weet, mijn goede vriend, dat het hier voor het ogenblik erg rustig is. Deze kalme omgeving doet ons hopen dat de tijd de lastige indrukken zal doen vergeten (...) Ik heb een grote weerzin om opnieuw voet in Brussel te zetten en ik ben niet meer in het huis geweest sinds ik er verjaagd ben door een bende plunderaars. Ik heb alleen de ramen op de bovenverdiepingen laten herstellen om te vermijden dat het slechte weer schade aan de appartementen zou toebrengen. De ramen op de benedenverdieping zijn nog steeds dichtgespijkerd met planken zoals op de dag na de plundering.'

Dat blijft zo tot in het voorjaar van 1839, wanneer de Brusselse krant *Le Propagateur* meldt 'dat de herstelwerken aan het hôtel d'Ursel gestart zijn en dat er binnen al veel arbeiders aan het werk zijn'. Het lijkt wel alsof de hertog gewacht heeft tot koning Willem I eindelijk het Belgisch-Nederlandse vredesverdrag, de zogenaamde xxiv Artikelen, aanvaardde. De voornaamste hinderpaal om zich te integreren in het nieuwe regime is nu weggenomen. De hertog vraagt om ontvangen te worden aan het hof van Leopold I en zetelt van 1840 tot 1859 als 'eminence grise' in de Senaat. Pas op 83-jarige leeftijd neemt hij ontslag en draagt hij ook zijn bezittingen in Hingene over aan zijn zoon Leon. Charles-Joseph d'Ursel overlijdt in het kasteel op 27 september 1860. ■

KOEN DE VLIEGER-DE WILDE
Kasteel d'Ursel

Dit artikel werd gebaseerd op eerdere publicaties van Baudouin d'Ursel, Luc François en Johan Op de Beeck. Met dank aan David Proot, Piet Van Bouchaute en Piet Veldeman.

Circus Ronaldo

Steinwayrecital met Galina Zhukova

Zondag 7 februari 2016 · 11 uur · 15 euro

De Russische pianiste Galina Zhukova nam in de lente van 2015 deel aan de internationale masterclass *La Primavera Pianistica* in het kasteel. Aan het eind van die intensieve week werd ze bekroond met de Eerste prijs in de bijhorende *Primavera Pianistica Competition*. Tijdens haar solorecital brengt ze zowel Russische als Europese muziek met onder meer een fragment uit *De Notenkraker* van Tchaikovsky en *Scherzi* en *Ballades* van Chopin.

Info en reservatie
CC Ter Dilft
03 890 69 30
www.terdilft.be

Internationale masterclass piano *La Primavera Pianistica*

Dinsdag 15 maart, donderdag 17 maart en zaterdag 19 maart 2016 · 20 uur
gratis na reservatie

Dit jaar strijkt *La Primavera Pianistica* voor de achtste keer neer in Hingene. Tijdens deze internationale masterclass palmen enkele tientallen jonge pianisten het kasteel in om er te studeren bij gereputeerde professoren. Tijdens drie concerten tonen de muzikanten hun kunnen aan het publiek. Voor elk van de drie recitals selecteren de maestro's hun beste

studenten. Een unieke gelegenheid om de concertpianisten van morgen vandaag al aan het werk te horen!

Info en reservatie
Kasteel d'Ursel
info@kasteeldursel.be
03 820 60 11

Pianorecital met Thomas Boodts

Zondag 20 maart 2016 · 15 uur
16/14/12/8 euro

Naar jaarlijkse gewoonte organiseert het DurlETFonds een pianorecital in het kasteel. Dit keer speelt Thomas Boodts, leerling van de bekende Antwerpse pianisten Levente en Nikolaas Kende, werken van Ludwig van Beethoven, Franz Liszt en Emmanuel DurlETFonds.

Info en reservatie
Emmanuel DurlETFonds
03 238 98 64
andrea.durlet@skynet.be

More than a voice

Concert met Françoise Vanhecke (sopraan)

Zondag 17 april 2016 · 11 uur · 15/12/7,50 euro

Lees meer op pagina 8 en 9.

Info en reservatie
CC Ter Dilft
03 890 69 30
www.terdilft.be

Kinderkunstenfestival Supervlieg

Zondag 24 april 2016 · 13 tot 18 uur · 6 euro

Lees meer op pagina 14.

Info en reservatie
CC Ter Dilft
03 890 69 30
www.terdilft.be

Circus Ronaldo *Fidelis Fortibus*

Van woensdag 27 april t.e.m. zaterdag 30 april 2016
20.30 uur · 16/12/8 euro

Circus Ronaldo presenteert een nieuwe voorstelling: *Fidelis Fortibus*. Het wordt een eigenzinnige solo gemaakt en gespeeld door Danny Ronaldo, met coaching van theatermaakster Lotte van den Berg. Het thema is de onverstoorbare trouw en de bijna absurde verbondenheid die de oude circusfamilies zo'n mystieke melancholie geven. Danny staat alleen in de piste en wordt omringd door een cirkel van begraven circusartiesten. Door zijn krachtige illusies komen de overleden zielen tot leven. Opnieuw een schitterende en meeslepende Circus Ronaldo-voorstelling!

Info en reservatie
CC Ter Dilft
03 890 69 30
www.terdilft.be

© Familievereniging d'Ursel

De oudste foto's van het kasteel

Vanaf 1867 maakte Emile de Damseaux (1830–1913) een reeks albuminedrukken van Belgische kastelen. Dit trage procedé was bij uitstek geschikt voor architectuur en landschappen. Deze foto's, die worden bewaard in een familiealbum, zijn de oudste fotografische afbeeldingen van het kasteel van Hingene. Door de openstaande poort zien we de gekasseide oprijlaan. Ze wordt geflankeerd door orangeriekuipen met bolvormig gesnoeide appelsienboompjes. Paalkettingen omlijnen de spiegelvijver en de brug heeft nog een eenvoudige, smeedijzeren leuning. Verschoolen achter de linden staat het neerhof. Let ook op de dakbalustrade die toen nog rondom het hele kasteel liep.

Op basis van deze foto's maakten de Doornikse gebroeders Vasseur lithografieën. Tussen 1872 en 1878 werden die steendrukken door de Bergense boekhandelaar Émile Dacquin uitgegeven onder de titel *Belgique pittoresque: les châteaux*. De lithografie van Hingene verscheen in het eerste deel. Het is duidelijk dat de gebroeders Vasseur in hun atelier op basis van de foto's werkten. Als je goed kijkt, zie je dat er in de oostgevel vier paar luiken ontbreken (vooral in de toren). Dat zijn ook vandaag nog blinde luiken, waar geen vensters achter zitten, maar gewoon een muur. Op de lithografie zijn het allemaal echte ramen geworden, netjes afgewerkt met gordijnen.

